

I. N. 3.

40

DISSERTATIO THEOLOGICA,

DE

GEMINO
EXAMINE PASTORALI

QUOD

SALVATOR

CUM DISCIPULIS SUIS

INSTITUISSE LEGITUR MATTH. XVI. 16. SQQ.

ET JOH. XXI. 15. SQQ.

Cujus

PARTEM PRIOREM,

CONS. MAX. VEN. FACULT. THEOL. IN REG. ACADEMIA ABOENSIA,
PRÆSES

Mag. LAURENTIUS O. LEFREN,

Linguar. Orient. & Gr. Prof. Reg. & Ord.

RESPONDENTE

CAROLO CONRADO RITZE,

Aboensi,

Publicæ Bonorum Censuræ subjicit .

Die VI. Decembr. Anno MDCCCLXXXIII.

In Auditorio Majori h. a. m. c.

ABOÆ,

Typis Viduae Reg. Acad. Typogr. J. C. FRENCKELL.

Gov. Adj. Tengström

S:Æ R:Æ M:TIS
SUMMÆ FIDEI VIRO,
REGIS REGNIQUE SVIO-GOTHICI SENATORI,
URBIS REGIÆ SUMMO PRÆFECTO,
ACADEMIÆ ABOËNSIS CANCELLARIO,
ORDINUMQUE REGIORUM EQUITI ET
COMMENDATORI,
ILLUSTRISSIMO ATQUE EXCELLENTISSIMO
LIBERO BARONI AC HEROI
DOMINO
CAROLO SPARRE.

1738
CAROLUS SPARRE
S:Æ R:Æ M:TIS
SUMMÆ FIDEI VIRO,
REGIS REGNIQUE SVIO-GOTHICI SENATORI,
URBIS REGIÆ SUMMO PRÆFECTO,
ACADEMIÆ ABOËNSIS CANCELLARIO,
ORDINUMQUE REGIORUM EQUITI ET
COMMENDATORI,
ILLUSTRISSIMO ATQUE EXCELLENTISSIMO
LIBERO BARONI AC HEROI
DOMINO
CAROLO SPARRE.

SÆ RÆ M:TIS

SUMMÆ FIDEI VIRO,

REGIS REGNIQUE SVIO-GOTHICI SENATORI,

PRINCIPI SUCCESSORI

AB EDUCATIONE SUMMO,

ORDINUMQUE REGIORUM EQUITI ET
COMMENDATORI,

ILLUSTRISSIMO ATQUE EXCELLENTISSIMO

LIBERO BARONI ac HEROI,

DOMINO

FRIDERICO SPARRE,

MUTATUR, MUTATUR TERRA

MÆCENATIBUS SUMMIS.

Grande pax Fratum, generosa gentis
Sparreæ proles, meritis gemella;
REGIS & dulcis Patriæ voluptas,
Deliciumque!

Tu, comes magni sociusque REGIS
Exteras late peragantis oras;
Dux Cænœnarum, Capitisque Regni
Inlyte Rector!

Tuque GUSTAVI sapiens ADOLPHI
Mentor, Herois sôboli dature
Regio dignam sôlio, domoque
Mentem animumque!

Pars clientelæ pudibunda Vestræ,
Musa festinum pedibus libellum
Admovet vestris, animoque dicit
Rite salutem!

Quis seni reddet juvenile mentis
Robur, ut dignis celebrare possim
Laudibus tanta probitate clara
Numina Pindi?

Quot gerit blandas novitate gemmas
Arbos, in denso rediviva Iuco,
Tot precor vestram recreent senectam
Prosperitates!

EXCELLENTIARUM VESTRARUM

servus devotissimus
LAUR. O. LEFREN.

§. I.

Aditum ad institutum aperit.

Repte monitum est a BERNHARDO: *Redde Pastores bonos, & oves habebis meliores.* Boni autem Pastores sunt, qui & sciunt & volunt quod sui sit officii facere. Neutrum sine sapienti institutione & prudenti præparatione obtineri potest. Adprime igitur necessarium est, ut qui publico docendi officio in Gymnasiis & Academiis præficientur, solida & nervosa polleant eruditio-ne. Quis vero Theologus hanc sibi laudem arrogare audiabit, nisi qui diu in Schola PASTORIS PRINCIPIS ad-tentus & devotus federit discipulus? Quæ ab hoc discun-tur Magistro, ea non tantum face veritatis lucent, sed igne etiam pietatis ardent, ob eamque caussam optato ef-fectui producendo adprime sunt idonea. Optime igitur ab iis, qui Leges Academicas & Ecclesiasticas rogarunt, institutum est, ut neutri officiorum generi aliæ præfici-antur personæ, quam quarum *habilitas legitime explorata & publice adprobata fuerit.* Hinc cum nos haud ita pri-dem, Divina dirigente providentia, in eo rerum articulo positos videremus, ut geminum munus Theologicum, alterum Professoris Academicci, alterum Pastoris Ecclesias-tici ex lege simul petere possemus, tantum aberat, ut quod lege præceptum & more receptum cognovimus officium dandi speciminis publici, ex quo, quos in hoc quoque studiorum genere fecissemus progressus, liquido

A

con-

constaret, ullo modo deprecari vellemus, ut potius animum statim ad conscribendum Specimen Academicum Theologici argumenti adjiceremus. Cumque jure opellam nostram e cathedra superiori publice defendendi destituueremur, non possumus non S:Æ R:Æ MAJ:TI ex animo devotissimo subiectissimis agere gratias, quod, intercedente & conciliante Illustrissimo CANCELLARIO, hoc nos privilegio hac occasione clementissime auctos & ornatos voluit. Quum igitur de idonea Speciminis materia, ut par erat, deliberaremus, peropportune nobis in mentem venit gemini Examinis Theologici, quod SALVATOR optimus maximus cum dilectissimis suis discipulis prius instituit, quam eos agnis suis pascendis praeficeret. Curaque horum quidem examinum alterum theoreticum, alterum practicum sit, hoc nobis statim enucleandum sumsimus argumentum. Præterquam enim quod noster tum gustus, tum scopus non minus theoreticum quam practicum, & non minus practicum quam theoreticum postularet Specimen, ita etiam comparatum est, ut ex principiis pure Theologis in solidum pendeat, & quod ad scopum maxime ad commodatum videtur, circa questionem versetur, quæ ipsam quasi animam totius & Scripturæ & Theologie continent, adeoque locupletem suppediat occasionem in illum ipsum inquirendi cardinem, in quo universa Religio revelata vertitur. Quis enim ignorat doctrinam de Christo Creatore, Redemptore & Sanctificatore generis humani ipsum veluti centrum esse, ex quo exirent, & ad quod iterum redeuent omnia, quæ Theologo, sive Academica, sive Ecclesiastica ex cathedra doceant, scitu & factu sunt necessaria. Quod ad modum tractandi adtinet, omnia & singula ex Sacra Pagina & derivare & confirmare voluimus, quod neque gustus neque scopus hac quidem occasione tulit, ut rationem haberemus præjudicii eorum, quibus nihil doctrum videtur, nisi quod variis Philosophorum ratiunculis.

§. II.

Protocollo Examinis Pastoralis theoretici descripto, brevem subjungit declarationem nonnullorum vocabulorum, quæ ceteris plus obscuritatis habere videantur.

Ut in progressu dissertationis semper aliquid habeamus, ad quod, tanquam ad *normam*, respicere queamus, in primo statim limine, integrum describemus *protocollo* Examinis Pastoralis theoretici, quod *SALVATOR p-*

ptimus maximus, cum dilectissimis suis discipulis primum
 instituit. Sic vero illud verbis Græcis expressum legi-
 mus apud S. Matthæum Cap. XVI. v. 13. ἘΛΘΩ ὃ δὲ ὁ ἵησας
 εἰς τὴν μέρη Καισαρείας τῆς Φιλίππων, ἥξωται τὸς μαθητῶν αὐτῶν,
 λέγων· Τίνα με λέγετον εἰς ἀνθρώπους ἔνεισι, τὸν οὐτὸν τῷ αἰθέρ-
 πῳ; 14. Οἱ δὲ εἶπον· Οἱ μὲν Ἰωάννης τὸν Θαπίνην^{τον} ἄλλον
 δὲ Ἡλίαν^{τον}. Επεργήθη, τερεμίας, ἡ ἣντα τὰν περφύλων. 15.
 λέγει αὐτοῖς· Τιεῖς δὲ ποιεῖ με λέγειν ἔνεισι; 16. Ἀποκε-
 θεῖς δὲ Σίμων Πέτρος, ἐπειδὴ Σὺ εἶ ὁ Χριστός ὁ θεὸς τῷ Θεῷ
 τῷ φωνῇ. 17. Καὶ ἀποκρύψας ὁ ἵησας, ἐπειδὴ αὐτῷ Μα-
 κάρην^{τον} εἶ, Σίμων Ράμβος^{τον}, ὅπι σπέρξει καὶ αἴμα ἐπιπάλινψό-
 σῃ, αἷλος^{ον} ὁ παῖς μας ὁ ἐν τοῖς ψευδοῖς. 18. Καγκὼ δὲ οὐς Νέ-
 γω, ὅπι σὺ εἶ Πέτρος, καὶ επὶ ταῦτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω με
 τὴν ἐκκλησίαν^{την}. Καὶ πόλατος ἀδεις^{εἰς} καλυχύσεσσιν αὐτῆς. 19. Καὶ
 δῶσω οὐς τὰς ικεῖς τῆς βασιλείας τῶν ψευδῶν^{των}. Καὶ ὁ ἑαν ὄν-
 σης ἐπὶ τῆς γῆς, ἔστι θερμένον ἐν τοῖς ψευδοῖς. 20. Τότε
 διεστέλλεται τὸς μαθητῶν αὐτῶν, ἵνα μηδὲν εἰπωσιν, ὅπι αὐτοῖς εἰσιν
 ἱησας^{ον} Χριστός. Latinam interpretationem ideo non ad-
 jungerimus, quod pleraque textus verba adeo facilia intel-
 lectu sunt, ut nulla egere videantur explicacione. Suffi-
 ciat eorum, quæ ceteris paulo plus obscuritatis habere
 videntur, succinctam explicacionem, in usum sequentium sub-
 junxisse. Primum igitur, observare liceat, voces τις αὐ-
 θεάπτε verum hominem & voces οὐτοις Θεοῦ verum Deum de-
 notare, idque hanc simplicem ob rationem, quod ex Deo
 non nisi Deus, & ex homine non nisi homo nasci potest. Ad
 hanc si adtendere voluissent pastores ovium CHRISTI pro-
 fusi superseidere potuissent omnibus istis altercationibus,
 quas hic divinæ, illic humanæ CHRISTI naturæ sacrilega
 negatio invexit, præsertim cum EJUS tum vera divinitas,
 tum vera humanitas necessario, ut postmodum ostende-
 mus,

mus, conjungi debeant, si talis habeatur persona, qualis
 Christus eslet, si illud perficere posset opus, propter quod in
 mundum venit. ο χειτός, formaliter UNCTUM significat,
 materialiter vero illum ipsum patribus promissum RE-
 GEM, qui, refutato mendacio diaboli, & expiato peccato
 Adami, universum genus humanum via veritatis & pietatis
 ad DEUM reduceret Joh. XIV. 6. Voces Ἰησοῦς ζωής, Deus
 vivens, materialiter idem dicit, quod Deus verus. Epi-
 theton enim ζωής oppositionem involvit respectu Deo-
 rum gentilium, qui מותם, mortui, dicuntur Pf. CVI. 28.
 cuius ratio adpellationis duplex est, altera, quod primi
 gentilium divi heros fuerant, post mortem, imperante in-
 fana superstitione, in Deos, invita ratione humana, transmuta-
 ti, altera quod hi Dii, ut mortui, ignorantibus sui cul-
 toribus neque confilium dare, neque auxilium ferre pote-
 rānt. Hinc in Sacris Litteris passim adpellantur אלילים,
 quod nomen PAULUS hoc modo recte circumscribit:
 Εἰδωλον εἶδεν εἰς οὐσίαν I Cor. VIII. 4. Quod JESUS Pe-
 trum, audita tam promta confessione, titulo υπαρχής be-
 ati, ornat, id arguento est, eam non ex vana adulatio, ne
 sed ex vera convictione profectam fuisse. Voces σωζέται ηγή αἵναι
 respectum involvunt ad vocem ιησούς θεωποι V. 13. & idem
 prorsus dicunt. Quamvis enim vox σωζέται, caro, subinde
 in Sacra Pagina corruptam hominis naturam indigit, duæ
 tamen hæc voces conjunctæ simpliciter humanam naturam
 ejusque concretum hominem vel homines valet. Quod
 PAULUS extra controversiam ponit, cum JESUM dicit
 σωζέται ηγή αἵναι factum fuisse participem Hebr. II. 14.
 Sensus igitur verborum CHRISTI huc redit, Petrum su-
 am de persona Christi cognitionem, quam professus fuerat,
 non humanae institutioni, sed divinæ revelationi acceptam re-
 ferre. In hac igitur doctrina solo verbo Dei nitendum,
 cum placitis Philosophorum, tum decretis Theologorum va-
 lere.

lere jussis, ut §. I. monuimus. Voce πέτρος non Petrum,
 sed CHRISTUM indigitari, persuasissimum habemus. Aliud
 certe Auditoribus in mentem venire non poterat,
 quippe qui hoc ex gestu loquentis certissime sciebant.
 Nisi enim omnia me fallunt, JESUS cum hæc verba
 σὺ εἶ πέτρε, enunciaret, manu extensa PETRUM, cum
 vero cetera καὶ ἵππη τὴν πέτραν καὶ τὸ λόγον proferret, ma-
 nu retracta SE IPSUM demonstravit. Nihil enim neque
 in ipsa re, neque in verbis DOMINI invenire possumus, quod
 aliud suadeat. Nam primum quidem aliud πέτραν, aliud
 πέτραν esse, dubio caret. Deinde vocula καὶ non semper
 copulativa, ET, sed sœpe adversativa, VERUM TAMEN,
 significat. Exempla occurunt Matth. XII. 43. & Marc.
 IV. 36. Præterea SALVATORI hoc modo loqui famili-
 are fuit, quippe qui, ut rem exemplo declarem, cum
 mulier Samaritana de aqua fontis locuta fuisset, pari modo
 sermonem ad aquam vite reflexit Joh. IV. 9. 10. Tan-
 dem non insolens est, CHRISTUM insigniri nominibus,
 quæ petræ synonyma sunt, in primis in notione fundamen-
 ti Ecclesiæ, qualia sunt, v. 9. οὐ φαλὴρις Matth. XXI.
 42. Marc. XII. 10. Luc. XX. 17. Λίθος ἀρρεγωνικός Eph.
 IV. 20. Quid? quod dilerte adpelletur λίθος πεσονόμα-
 τος καὶ πέτρα σκανδάλος Rom. IX. 33. I Pet. II. 8. Quod
 vero ad rem ipsam adtinet, observari meretur, nusquam
 in Sacris Litteris de ulla alia persona hujusmodi occurre-
 re prædicata, de persona vero CHRISTI ea sœpius præ-
 dicari. V. g. Non est in ullo alio solus, neque enim aliud est
 nomen sub calo datum inter homines, in quo nos oportet sal-
 vari Act. IV. 12. Commate proxime præcedente dictus
 fuerat λίθος & οὐ φαλὴρις. Negatio igitur γάρ τοι εἰς
 ὄνομα ἐπιχονίαν v. præcedente nomen Petri ὄφολος γνένως ex-
 cludit. Pari modo exclusiva enunciatio θεμέλιον γάρ ἀλλού
 γνεῖς δύναται θείαν καὶ τὸ λόγον. I Cor. III. 11. ita Petro o-
 mnem

mnem adjudicat hujus honoris participationem; ut vix confessio ejus in communionem venire potuisse videatur. Certe confessio Petri subjectiva nimium quantum vacillabat cum optimum Dominum abnegaret Matth. XXV. 69. Marc. XIV. 69. Luc. XXII. 57. Joh. XVII. 17. seqq. Confessio autem objectiva fere coincidit cum notione, quam haec tenus defendimus. Unum jam restat, ut quid sibi voces πόλεις ἀδελφές velint, verbo dicamus. Scire igitur licet, vocem PORTÆ in oriente, & vocem AULÆ in occidente ejusdem esse potestatis. E. g. *Porta Otomannica* & *Aula Austriaca*. Sensus enunciationis Salvatoris buc credit, tam firmam fere Ecclesiam super petra CHRISTO fundatam, ut demoliri nunquam possit, et jam si omnia Satanae regna, at quam horrenda potentia! cunctæ diabolorum turme & omnes infidelium hominum cohortes impetum in eam facere & ad eam evertendam soloque æquandam concurrent.

§. III.

Definitionem Examinis Pastoralis proponit, variisque observationibus illustrat.

Quum omnis hæc de *Examine Pastorali* futura sit disputatio, initium fecisse juvabit a *Definitione*, ut eo reæius intelligi queant omnia, quæ de hac materia deinceps dicenda venient. *Examen igitur Pastorale definitus actum exploratorium*, quo de habilitate futurorum Ecclesiæ Christi doctorum inquiritur. Hoc examen vel in foro populi ab ipso PASTORE PRINCIPE, vel in foro soli a LEGITIMIS EJUS DELEGATIS instituitur. Quomodo ille examinare soleat, ex descripto adparet protocollo. Primum quidem ex hoc discimus, quinam illi essent, quos ad examen pastorale admittebat, id quod docent verba:

nigra

ἡγέρτη τὸς μαθητῶν αὐτῆς. v. 13. Deinde quas bis proponeret quæstiones, quod iterum ex his constat verbis: τίνα
 ΜΕ λέγετε ὣς ἀπόθεωτοι εἶνας; όντες δὲ τίνα ΜΕ λέγετε εἶνας;
 Et tandem quænam esset differentia inter responsiones,
 quas discipuli nomine τῶν ἀπόθεωτων, & quam Petrus no-
 mine τῶν μαθητῶν proferebat. Quum his adjecerimus quæ-
 stionem practicam, quam SALVATOR Petro nominatum
 proponebat & responsionem, quam is dabat, plenum ha-
 bebimus conceptum examinis Pastoralis ad mentem Salvato-
 ris instituti, & quidem tum ratione Examinatorum, tum
 ratione examinandorum, tum denique ratione rerum ex-
 minandarum. Primum igitur quod ad Examinatores adti-
 net, manifestum est, eos alias esse non posse, quam
 πανδέποι, qui rectius quam ὡς ἀπόθεωτοι ad quæstionem τί-
 να οὐ λέγετε εἶνας; responderunt & legitime adprobati cla-
 ves regni cælorū ab ipso REGE bujas regni CHRISTO
 acceperunt. Horrenda est audacia munus delegati SAL-
 VATORIS involare, si neque discipulus, neque Apostolus
 CHRISTI fueris. Nihil igitur mirum si his ἰδόσιοι ἵζο-
 ούσι idem quandoque usū venerit, quod filii SCEVÆ
 Judæi summi Sacerdotis accidisse legimus Act. XIX. 14.
 Non igitur alienum fuerit hoc loco pauca interponere de
 ordine, quo CHRISTUS suos delegatos preparare soleat.
 Quoniam igitur Petrus in utroque examine partes tueba-
 tur respondentis, ejus potissimum sequemur exemplum.
 Rem paullo altius repetiſſe juvabit. Quamvis Principes
 Sacerdotum homines execrabilis ac intolerabili turgentes
 fastu, una cum Pbariseis, Sadduceis & Legisperitis, reje-
 cto religionis nucleo, exteriorem ceremoniarum religiosarum
 corticem, nescio qua animi insolentia, diligentius
 quam sapientius lamberent, suoque exemplo maximum
 nimorum indocti vulgi ad eundem seduxissent errorem,
 semper tamen exigua quædam particula antiquæ verioris
 Eccle-

Ecclesia supererat, quæ melioris mentis & puriorum mo-
rum merebatur lauden. Hoc evincunt non tantum MARIAE & JOSEPHI, ZACHARIAE & ELISABETHÆ, SI-
MEONIS & HANNÆ Prophetissæ exempla, sed multorum
quoque aliorum, qui tempore nati CHRISTI vivebant.
Nam cum hæc annosa piaque matrona de CHRISTO re-
cens nato locuta dicitur πᾶσι τοῖς πρεσβεχομένοις λύτεων ἐν
πλευρᾷ, haud obscure patet, fuisse homines, qui reli-
gionis gratia convenirent, secretiora quædam collegia pietatis
inter se colentes. Luc. II. 37. sqq. Ex quo vero JO-
HANNES Zachariae filius venerat Κηρύστων θάπτημα ue-
nijas, major adhuc motus, major piorum cœtus extitisse
legitur Luc. III. 3. sqq. Hunc præconem primitus au-
diverat Petrus. Nam cum Iohannes JESUM, nuper ba-
ptizatum, digito demonstrasset, exclamans: οὐδὲν ἄλιπε τὸ
Θεός, οὐ δίκων τὸν ἀμφεπτὸν τὸ κόσμον, hoc audivit ANDRE-
AS, frater Simonis Petri, indeque occasionem sumvit col-
loquium cum JESU instituendi. Quo facto fratrem Simonem
ad JESUM adducebat. Hunc vix prius intuitus erat JESUS,
cum ei statim nomen PETRI inderet, Job. I. 36. sqq. ut Pro-
pheta magnus Luc. VII. 16. futuram hominis constantiam
præsentiens. Hoc ipso eum in collegium cooptabat suo-
rum discipulorum. Quisquis igitur genuinus CHRISTI
discipulus & legitimus IPSIUS delegatus jure haberi ve-
lit, is esse debet ex numero eorum, qui vestigia PETRI
non tam leviter signarunt, quam graviter prefferunt. Ta-
les vero sunt, qui non adhuc super strato peccati secure
dormiunt & flent, sed excusso veterno, apertis gaudent o-
culis, ut, quis sit status eorum, distincte videant, qui
ὑπερυπαγειας in ipsum animi fundum, ut ita dicam,
admiserunt, qui non in Schola JOHANNIS substiterunt,
sed in Scholam CHRISTI transierunt, & qui tanto Eum
audiendi studio flagrant, ut cum alios inusitata EJUS do-

etrīna offensos resiliere vident, dicere coguntur: Κύριος,
 ποσος πώνα ἀπελευθέρωται, ῥηματα λαϊκης αἰωνισ ἔχεις, καὶ ηὐεῖς
 πεποιηκαμεν, καὶ ἐγνώκαμεν, ὅπερ εἴ τοι χειρός ὁ νῦν τῷ
 Θεῷ τῷ λόγῳ Θο Joh. VI. 38. 39. & qui tandem confiteri
 possint: κυριε, σὺ πάντα σῶδας, σὺ γνώσκεις, ὅν Φιλὼ σε Joh.
 XXI. 17. Sed quid, inquis, est Scholam JOHANNIS de-
 serere & in Scholam SALVATORIS transire? Num is de-
 dum verus CHRISTI discipulus censi debat, qui ver-
 bo Dei externo penitus neglecto, immo contemto, Christum
 quendam internum in penitissimo animæ meditullio, ne-
 scio quia immediata luce splendentem, nescio quia inuisita
 voce loquentem cum fanaticis somniat? Minime genti-
 um! Verbum enim externum maximū est pretiū, quippe
 quo Ipse SALVATOR semper usus est. Quocirca in sum-
 mo semper bonore haberi debet, summa cum reverentia
 tractari. Est enim idoneum vehiculum, cuius beneficio
 mens Domini, νῦν κυρίος I Cor. II. 16. per portam auris in
 cameram cordis immittitur. Interim diligentissime caven-
 dum, ne hoc cælestē semen neque πνεύμα τὸν ἄρρενα, neque ἐπὶ^{τὸν} πέτραν, neque ἐπὶ μέσω τῶν αἱραδίων, sed ἐπὶ τὸν γῆν τὸν
 αγαθὸν cadat, καὶ φρενα fructum faciat centuplum Luc. VIII.
 5. sqq. Scholam Jobannis relinquere non est ea oblivioni
 tradere, quæ ab eo didiceris, sed iis novum, eumque mul-
 to locupletiorem & pretiosiorem superaddere thesaurum.
 JOHANNES erat bonus & fidus CHRISTI servus, sed of-
 ficio tantum preparatorio fungens, juxta illud ipsius SAL-
 VATORIS: δε καταπιευόστε τὸν ὄδον σὺν ἑυπερσοφει σε Matth.
 XI. 10. Luc. VII. 27. Mal. III. 1. Quamvis enim JOHAN-
 NES omnium doctorum Ecclesiæ Judaicæ maximus esset, ju-
 dicio tamen ipsius SALVATORIS, nullo prorsus modo
 comparari poterat cum doctoribus Ecclesiæ Christianæ, quip-
 pe cum ὁ μητέρη Θεος τῇ βασιλείᾳ τῷ Θεῷ, μεγάντι τῇ
 Luc. X. 28. In Schola igitur JOHANNIS subsistere est gra-
 tiæ

tiæ tantummodo prævenientis & præparantis experientia
gaudere, gratiæ vero justificantis, regenerantis & sanctifican-
tis non item. JOHANNES enim, ut ipse fatebatur,
suos discipulos sola aqua baptizabat eis metuens, tam mo-
deste de suo sentiens ministerio, ut dicere non puderet:
ο δὲ ὅπιον οὐ τεχόνεις οὐ εἰσὶ, καὶ εἰπεὶ μαρτυρῶ
τι τοδήνατο βαπτίσω. Autος ὑμᾶς βαπτίσω εἰ πιεύματι αἵρε-
ναι πνεῖ Matth. III. 11. Marc. I. 8. Luc. III. 16. Joh. I. 26.
27. Restabat enim adhuc implementum promissionis PA-
TRIS Act. I. 5. II. 4. XI. 15. Hinc cum Paulus Ephesi
quosdam invenisset discipulos, ab iisque quæsivisset, u-
trum, postquam credidissent, Spiritum sanctum accepis-
sent, ii vero se Spiritum Sanctum ne fando quidem acce-
pisse, sed tantummodo a JOHANNE aqua baptizatos fuis-
se, respondissent, baptizati sunt. Cumque Paulus manus
ipsis imposuisset, cecidit super eos Spiritus Sanctus Act.
XIX. 1. sqq.

§. IV.

*Ad agnellos Christi pascendos nimium quantum inido-
neos esse docet eos, qui certæ mancipati sectæ Chri-
stum quendam externum diligentius, quam sapien-
tius sequuntur.*

Quemadmodum vero, ut nuper monuimus, ad *agnel-
los CHRISTI* pascendos idonei non sunt, quos fanaticus
animat *Spiritus*, *Christum* quendam internum, longe alium
ab illo, quem Sacrae Litteræ pingunt, fingentes, ita haud
scio, an his multo meliores sint, qui, contrario fascinati præ-
judicio, *Christum* aliquem externum verbis aut factis men-
tiuntur toto cælo diversum ab eo, quem genuini sui Di-
scipuli in cordibus per fidem habitantem & operantem sen-
tiunt εἰ αγάπη ἐφίζομενοι καὶ πεφεύλιωμένοι Eph. III. 17. Hi
sunt,

sunt, qui vel, certos aliquos Magistros sequentes, alias atque alias constituant sectas in rebus externis singularem querentes sanctitatem, neglecto Christianismo interno, qui in nova creatura 2 Cor. V. 17. Gal. VI. 15. &c. in novo consistit bonitate, qui secundum DEUM creatus est in divinitatem regni coeterni in angelis Eph. IV. 14. vel in media Ecclesia orthodoxa Christianismum quendam Mechanicum sequuntur, cuius vis omnis in vocibus & gestibus cernitur. Qui prioris sunt generis, in duplii sunt differentiae. Aut enim bene animati, sed male instituti sunt, adeoque digni qui intima trahentur misericordia, indefesso studio in veran pietatis viam, lumine veritatis reducendi, aut semel recepta. Sectae placita cæco impetu sequuntur, singularem sanctitatis opinionem in iis querentes rebus, quæ ad animum libidinibus liberandum & virtutibus exornandum plus non conferunt, quam color vestium ad suavitatem aut firmatatem corpori conducit. In pileis & tunicis certam semper formam servare boni forte Qeonomi est, utrum vero quis ideo aut justior, aut sanctior haberi debeat Christianus, de eo ne queri quidem debere adfirmaverim. Bonus Christianus bonum sequitur exemplum Salvatoris, qui nihil unquam affectationi dedit, in omnibus vitæ partibus simplicitatem & sinceritatem diligentissime secutus. Quod vero in hoc Sanctorum genere omnium minime sanctum adparet, in eo mihi invenisse video, quod Ministerium Ecclesiasticum, quod tamen ipse benignissimus & sapientissimus noster SALVATOR, tenerrima ovium suarum misericordia motus, instituit, tanto prosequantur odio, ut in illud promiscue debacchari sanctum putent, nulla, aut exigua tantum ratione habita differentiae, quæ inter bonos & malos Ecclesia ministros intercedit. Quum igitur oves ex balatu, canes vero ex latratu agnoscantur, summam produnt stultitiam, qui talibus se pastoribus pascendos tradunt. Examen certe PASTORIS principis non sustinent, eoque mi-

minus, quod ipse πειθω καὶ παπερός τῇ παρεδίχηται Matth. XI. 29. Optandum vero esset, ne in ipso quoque illo candidatorum Sacri ministerii grege, qui se quam maxime orthodoxum putat, paucim invenirentur, qui non tam divino spiritu animati, quam humano genio animosi, non modo, in sanctioris ordinis juratos adversarios invehentes, probra probris & maledicta maledictis punire licitum judicarent, sed in ipsos quoque fratres, qui doctrinam profittentur orthodoxam, ob minimam quamque differentiam formulorum tam atrocia eructarent scommata, ut facile crederes, nihil esse Theologo rixoso petulantius. Quidquid sit, verum est, quod scripsit S. JOHANNES: Εάν τις είπῃ, οὐ αγαπῶ τὸν Θεόν, Καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς μισή, Φεύγει οὐ γὰρ οὐδὲ αγαπᾷ τὸν ἀδελφὸν αὐτῆς, ἐν ἑώρακτος, τὸν Θεόν, οὐ εἰς ἑώρακτος πῶς διατὰς αγαπῶν; 1 Joh. IV. 20. In hoc Amore inest condimentum, quod dulce & suave reddit omnem genus molestiarum, quae omnibus bonis Pastoriibus necessario sunt devorandæ. Quæ & quot hæ sint, non facile est dictu. Plurimas & maximas esse, & Sacrae litteræ & historia docet Ecclesiastica. Simul enim ac quis eo felicitatis pervenerit, ut sit χειρὶς εὐωδία τῷ Θεῷ, εὐτὸς αὐγουστῖος, καὶ ἐπ τοῖς απολευματοῖς οἷς μὲν οὐτινὶ Γεράτῳ εἰς Γεράτῳ οἵτις οὐτινὶ Γεράτῃ εἰς Γεράτῃ 2 Cor. II. 15. Itatim incipit ab altera parte amor & honor, ab altera vero invidia & ignominia. Omnes enim, qui pie vivere volunt in CHRISTO JESU persecutionibus sunt obnoxii 2 Tim. III. 12. Vita saepe, fama semper periclitatur. Quod qui ignoraverit, nullum plane usum rerum habet. Non est enim servus supra Dominum suum, si me persecuti sunt vos etiam persequentur, dicit Dominus Joh. XV. 20. Quam multas & varias unus Paulus propter Christum sustinuerit persecutiones, ex Actis constat Apostolicis. Reste igitur ad se & suos applicat Dictum Davidis Pl. XLIV. 23.

כִּי עַלְיָךְ הַרְגֵּנוּ כִּילְהוּם נְחַשְׁבָּנוּ כִּצְאָן טְבָחוֹת
 quod sic reddit: ἐνικό. οὐς θαυμάσινετα ὅλον τὸν ἡμέραν, ἐλο-
 γισθημεν ὡς πεδίωτο σφαγής, hoc addito Epinicio: 'Ἄλλ' εὐ-
 τότοις ἑπερικών διὰ τὸν αγαπητούτος ἡμάς Rom. VIII. 36.
 In amore, quo Deus in nos ardet, non tantum sufficiens,
 sed etiam abundans continetur ratio, cur saluti fratrum,
 si necessitas postulaverit, non solum facultates & commo-
 ditates, sed vitam quoque ipsam impendamus. Hoc nos
 docent verba S. JOHANNIS: 'Ἐν τούτῳ ἐγνώκαμεν τὸν αἰδα-
 πην τὸν Θεόν, ὅπις Εὐαγγέλιον ὑπὲρ ὑμῶν τὸν ψυχὴν αὐτὸς ἔζησε
 καὶ ηὔπειρος ὁ Φείλομεν ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς πήσεις κ. τ. λ.
 i Epist. III. 16. 17. Quod facultates necessitatibus fratrum
 impendere debeamus commate proxime sequente idem
 docet, adposite adjungens monitum, ut frātres non va-
 cuis verbis, sed veris factis deligamus. Hoc praeceptum
 mundo onus ætna gravius est, hominibus vero fidelibus,
 qui Deum super omnia amant, & quorum oculis & animis
 mors dulcissimi Salvatoris semper in omnibus, quæ faci-
 unt, quæ dicunt & quæ cogitant denique, obversatur,
 gravia non sunt præcepta Dei i Joh. V. 3. Si cui onus
 SALVATORIS grave videatur, is illud expertus non est.
 Ipse enim, qui pura est veritas, Joh. XIV. 6. diserte do-
 cuit contrarium, cum dixit, Ὁ γὰρ Σύρος μᾶς χειρός, καὶ τὸ
 φροτίον μᾶς ἐλαθέρν ἐστι Matth. XI. 30. Tantum enim ab-
 est, ut CHRISTUS aut dispensaverit, aut abrogaverit
 veterem naturæ legem de amando proximo, ut eam po-
 tius a corruptelis Judæorum repurgatam ad homines o-
 mnis ordinis, regionis & religionis extendendam esse
 docuerit, proposita parabola de generoso Samaritano Luc.
 X. 33-36. Veteribus dictum erat: diliges proximum tuum
 Et odio habebis adversarium tuum, CHRISTUS vero con-
 tra docebat, nullum tam acerbūm esse inimicum, nullum
 tam maledicūm adversarium, nullum tam vehementē
 perse-

persecutorem, quin sui eum discipuli loco proximi habere
 deberent, eique omnia præstare officia & beneficia, quæ
 Judæi intimis amicis exhibenda docebant Matth. V. 43.
 44. Luc. VI. 27. sqq. Rom. XII. 20. Quod si igitur ho-
 minem superbia tumidum & invidia macrum offenderis,
 eumque tibi omnia pessima vel apertis injuriis, vel oc-
 cultis insidiis intentantem cognoveris, fieri certe non pot-
 est, ut pro bono viro habeas, at eo tamen loco eum
 habere & potes & debes, quo mitissimus Salvator ha-
 bere jussit τὰς ἔχθες, τὰς παταρεμέις, τὰς μισθίτας, τὰς
 ἐπηρεάζοτας καὶ τὰς δικαιωτας, hoc est, eo amore prosequi,
 ut eis & benedicas & beneficias, feriasque preces pro eo-
 rum conversione & emendatione fundas, toto animo adgno-
 scens, te ne hilo quidem meliorem, aut probiorem natu-
 ra esse, sed omnia, quæ tibi acciderunt optatiora, gra-
 tiæ, gratiæ, gratiæ tribuenda esse. Rom. III. 24. 27. 28.
 IV. 4. 5. 6. 7. 8. 16. V. 2. 15. 16. 17. 20. 21. XI. 6.
 I Cor. XV. 10. Quid? quod SALVATOR optimus ma-
 ximus occasionem dederit distinctioni inter Φιλαθεωπίας
 & Φιλαθελφίας, cum nos jussit amare omnes homines sicut
 nos ipsoſ, ut modo audivimus, omnes vero fratres, hoc
 est omnes vere fideles, sicut ipſe nos amavit. Hoc ipſe no-
 vum adpellat præceptum. Joh. XIII. 34. Nec quidquam
 prohibet, quominus pro vere novo etiam habeatur. Cui
 enim tantum competit auctoritatis, ut tanti magistri effa-
 ta corrigere & emendare audeat? Verba Salvatoris l. c. sic
 habent: Ἐντὸλὴ καὶ ὑπὸ διδάσκαλον ὑμῖν, ἵνα αἴσαπτον ἀλλήλας, ΚΑ-
 ΘӨΣ ιγάπτου ὑμᾶς. Hinc non dicit ὡς φεαυτες, ut Moses
 præcepit Lev. XIX. 18, sed ΚΑΘΩΣ ΗΓΑΠΗΣΑ ΤΜΑΣ. Quæſtio igitur huc redit, quo gradu amoris SALVATOR
 amantissimus nos amaverit? Ad hanc ipsum audiamus
 respondentem: Λύττον ἐπὶ τολὴ οὐ εἰμι, ἵνα αἴσαπτον ἀλλήλας κα. Θῶς
 ιγάπτου ὑμᾶς. Μείζονα ταύτης αγάπην φένεις ἔχει, ἵνα τοι

Ψυχὴν θὴ υπὲρ τῶν φίλων αὐτῆς Ἰoh. XV. 12. 13. Quale exinde deduci possit & debeat ~~τοποθετηθεῖν~~, diserte docet dilectissimus suus discipulus JOHANNES, hoc modo scribens: Ἐν ταύτῳ γνώσκομεν τὸν ἀγάπην, ὃν ἐκείνος υπὲρ ἡμῶν τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἔθηκε. Καὶ ὑμεῖς ὁφείλομεν υπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς πάθαι. i Joh. III. 16. Hinc facile adparet, φιλαθεωπία, quam MÖSES inculcat, æqualem postulare a morem illi ipsi amori, quo ~~alios~~ prosequeris, φιλαδελφia, vero, quam CHRISTUS superaddit, amorem multo superiorem involvere. Interea de verbis litigare nullum. Sufficit, quod pro fratribus, si res postulataverit mori debeamus, quodque hoc nemo homo facere possit, nisi incendio amoris CHRISTI flagraverit. Nemo certe, qui sapit, hoc alio ex motivo fecerit. Sed hæc haec tamen. Nunc de necessitate Examinum Pastoralium & probationis Spirituum agendum.

§. V.

De necessitate Examinum Pastoralium & probationis Spirituum ex i Joh. V. 1. dissertat.

Quum partim Sacrae Litteræ, partim Historia Ecclesiastica, partim denique quotidiana Christianorum experientia innumera exhibeat documenta, unde discere possumus, quam vario ingenio & vario etiam animo fuerint, qui se opium CHRISTI Pastores videri voluerunt, facile intelligitur, quam necessarium sit aliquam habere normam, ad quam exigi queat doctrina singulorum. Quoniam vero longum foret, de singulis dogmatibus singulis questionibus inquirere, utile omnino fuerit viam invenire compendiariam, qua plures errores paucis argumentis profligari possint. Hoc omnium & facilissime & rectis-

rectissime fieri posse putamus, si ante omnia ad id adten-
damus, quod in *systemate cuiusvis doctrinæ rationem ba-
bet Spiritus*, ad mentem Sancti Johannis i Epist. IV. 1.
ubi verba Apóstoli sic habent: Ἀγαπητοί μὴ πάντι πιέντα-
ν πιένετε, αλλὰ δοκιμάζετε τὰ πιέντα, εἰ ἐν τῷ Θεῷ ἔσται
ὅπ πόλοι φευδοποιῶνται ἐξεληλύθηται εἰς τὸν πόσμον. Ex his
verbis duas nascuntur questio[n]es, altera quid nomen
πιέντα, altera quid verbum *δοκιμάζειν* importet. Prius e-
nīm quam hoc sciamus, nihil plane lucis ex re ipsa lu-
cerari possumus. Verbum *δοκιμάζειν* desumptum est ex of-
ficina aurifabrorum, qui metalla tum *δοκιμάζειν*, seu *pro-
bare* dicuntur, cum ea igni admota ita decoquunt, ut vel
sordes, quæ ex prima terræ materia adhaerent, separen-
tut, vel ea parte, quæ fraudulenter ex alio ignobiliori
metallo admixta fuerit, purgantur. Si hoc ad doctrinam
divinitus revelatam adipicere velimus, nihil aliud est,
quam ex ea separate ignobilia additamenta, qui ei successu
temporis ex ingenio humano adcreverint, vel, expunctis do-
gmatibus genuinis, in eorum locum in doctrina inveterave-
rint. Hæc ita cohærent: JESUS CHRISTUS simplicem maxi-
meque naturalem docendi rationem sequebatur, qualem
adhibere solent Principes, qui sua omnia auctoritate, non
subtilitate astimari volunt. Hanc Magistri simplicitatem
imitabantur discipuli, Metaphysica & Eloquentia ad Scho-
lis profanas relegatis. Ex quo vero successu temporis
nomina CHRISTO dederant homines, qui in his Scholis has
artes excoluerant, hoc inde orrum fuit malum, ut qui in his
sibi videbantur excellere, doctrinam Apostolicam ad sua
placita, quæ non exuerant penitus, aliis additis, aliis de-
tractis, refingere auderent, omnia sublimius & subtili-
us, quam Apostolis visum fuerat, tractantes. Inter alia
mala hoc maximum erat, quod de *naturis CHRISTI*
audacius, quam prudentius Philosopharentur, nunc huma-

nam, nunc divinam in dubium vocantes. Sanctus igitur JOHANNES valde opportune monet, ut sui amici sibi ab his Pseudoprophetis studiose caveant, a divinis humana & a genuinis spuria prudenter separantes. Idem hodie etiam facere utilissimum est maximeque necessarium. Habet enim & nos philosophastra, quibus Sacrarum Litterarum simplicitas & sinceritas indoctior videtur, quam ut tantis ingenii sapere possit, scilicet! Sed quid sibi vult, ex mente Apostoli, vocabulum πνῦμα; Tres hic locum habent quæstiones, utrum doctorem? an doctrinam? an vero aliquid doctrinæ adjunctum indigitet? Vulgus Commentatorum doctorem simpliciter interpretatur. Quum vero res ipsa postuleat, ut non tam personam, quam doctrinam respiciamus, huic quidem hypothesi nostrum calculum addere non possumus, eoque minus, quod sermo sit Apostolo de eo, quod ex Deo erat in doctrina Apostolica, & de eo, quod ex mundo erat in doctrina Pseudoprophetica. Quid? quod directe inter se invicem opponantur τὸ πνῦμα τῆς Θεᾶς & τὸ πνεῦμα τῆς ἀποχείσθεντος. nec non τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθίας & τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. Generatim igitur loquendo de gemina loquitur doctrina, & speciatim de adjuncto utriusque, quod in Apostolica est veritas, in Pseudoprophetica vero falsitas. Utraque igitur hoc loco πνῦμα dicitur. Pari modo Paulus inter se opponit τὸ πνεῦμα τὸ κίνσις & τὸ πνεῦμα τὸ σπεῖρτος Θεᾶς, quorum posterius εἶναι χειρούς paulo inferius adpellat i Cor. II. 12. 16. Nec hoc prætereundum, quod in antecedentibus inter se opposuerat πνεῦμα Θεᾶς ἡ δύναμις & πνεῦμα τῶν αἰκατων τῆς κοσμήσεως, v. 7. Sed nondum omnem vim vocabuli πνεῦματος exhausimus. Nisi enim valde fallimur, respxit S. JOHANNES ad id, quod in corpore doctrinæ rationem habet spiritus, qui toti corpori, cunctis membris, & omnibus artibus vim agendi & sentiendi con-

muni-

mnicat. Verbo dicam: πιεῦνα id dicit, quod in Systemate Apostolico πείθη αλήθεια, in systemate vero Pseudo-prophetico πείθων ψεῦδος erat. In quovis enim Systemate ex vero verum & ex falso falso sequi solet, adeo ut quidquid in eo sit, ex primo ejusmodi vero, aut falso aliquem quasi odorem & saporem trahat, ad eundem fere modum, quo satis exigua fermenti particula totam massum adficit, itaque inficit, ut nulla tam parva sit particula, quin fermenti odorem & saporem referat Gal. V. 9. 1 Cor. V. 6. Atque hæc est ratio, cur ipse Salvator discipulis præciperet, ut sibi a fermento Pharisæorum & Saducæorum studiose caverent, hoc nomine doctrinam utriusque sectæ indigitans Matth. XVI. 11. 12. Marc. VIII. 15. Luc. XII. 1. Quantum autem ad veram orthodoxiam interfit, utrum ad πείθη αλήθεια Scripturæ Sacrae, quæ veræ Theologiæ unicum est principium cognoscendi, ubique locorum recte attendere didiceris, an vero sensum verborum absque hoc filo Ariadnæo eruere præsumseris, vel exinde constare arbitror, quod sententiæ iisdem constantes verbis, in diversis systematibus toto cælo diversum habeant sensum. Quod ne gratis dixisse videar, rem uno altero exemplo demonstrasle juvabit. Sic formula: *Nos in Deo sumus, tam in Scripturario, quam in pantheistico occurrit systemate, sed sensu multo diversissimo.* Par modo formula: *Christus in nobis, longe aliud in Sacris Litteris, quam in Scriptis fanaticis importat.* Ad quæstionem: utrum CHRISTUS fit filius Dei? & Lutheranus & Socinianus adfirmando respondet, quamvis uterque, vi sui systematis, diversissimam tueatur notionem filii. Quid multis? Leges saepe aliter & intelligit & applicat, qui nuda verba legis memoriarum mandavit, & aliter qui Spiritum Legis, L' Esprit de Loi, ut Galli vocunt, hoc est verum Legis sensum ex scopo dijudicandum perspicit, ob eamque causam veri nominis est Jurisconsultus.

Pari modo in Scripturis tum explicandis, tum adpli-
candis tota via errabis, nec unquam verus & sanus eris
Theologus, nisi singula oracula, quæ varium admittunt
sentum, ad *Spiritum Scripturæ*, seu *primam ejus verita-*
tem referre didiceris, ex eaque sentum eorum determina-
nare. Hoc illud ipsum est, quod Theologi inculcant,
quando *Scopum Scripturæ generalem*, & *analogiam fidei*
prudenter inculcant, quippe quæ vocabula materialiter
cum eo, quo nos hic usi sumus, coincidunt.

§. VI.

Christum esse Scripturæ Spiritum & primam verita-
tem docet.

Hic *Scripturæ Spiritus* alias non est, quam **CHRISTUS**. Hunc si recte cognoveris, reliqua eo rectius co-
gnoscere poteris, quo arctius omnes *Scripturæ* veritates,
five promissiones, five præceptiones contineant, cum hac
naturæ anima cohærent, cohærent autem arctissime. Quam-
vis enim Libri Sacrorum Bibliorum non sint ea metho-
do scripti, quæ in Scholis Mathematicorum usu recepta
est, in singulis tamen adeo inter se connexa sunt omnia,
ut qui animo veritatis cupido ad legendum accesserit,
haud difficulter invenire queat, tum quæ *prima* sit veri-
tas, tum quem nexum ceteræ cum ea habeant. Quid in
Sacra Pagina remansurum putas, Si **CHRISTUM** ex ea
deieres! Nihil, nisi fatua quædam vappa, quæ nihil nec
odoris, nec saporis haberet. Contra vero simulac **EUM**
rite cognoveris, divinam fragrantiam spirant omnia. Ve-
tus certe fœdus sine **CHRISTO** idem esset, quod luna
sine sole, corpus æternis tenebris involutum. Hoc extra
controversiam ponit status miseræ gentis, quam velum
Mosis adhuc removet a conspectu **SOLIS JUSTITIÆ**, cu-
jus

jas sub aliis Salas est Mal. III. 20. Notanter vero dicit
 PAULUS: 2 Cor. III. 17. 18. Ήμιν δὲ ἀποστόλη περὶ κύ-
 ρου περιπλανήτως τὸ κάλυκα; nec minus notanter subjicit:
 Εἰ δὲ κύρῳ τὸ πιεῦμα εἴσι. Quid vero hoc aliud est, quam
 sensus arcarius, qui typis Mosaicis tuberat? Quod vero
 adhuc addit: εἰ δὲ τὸ πιεῦμα κίσσῃ, ἐπειδὴ εἰλευπέρα, id quam
 distinctissime indigitat discrimen inter homines, qui sub
 duro ceremoniarum jugo, quod PETRUS αὐτοῖς, seu im-
 possibile portatu vocat Act. XV. 10. miseri servi erant,
 & homines, qui, detecto Mysterio, quod sub his latebat
 imaginibus, in plenam vindicati fuerant libertatem. Duplex
 vero servitus premebat Judæos incredulos, altera, quod
 tot operosas & onerosas observare cogebantur cerimo-
 nias, altera, quod hæc ceremoniæ fere totidem erant ehi-
 rographa Col. II. 14. quibus mortis & condemnationis
 rei peragebantur. Macfare enim sacrificium nihil aliud
 erat, quam publice confiseri, se reum esse mortis, quæ a-
 nimali sacrificali inferebatur. Hinc PAULUS ex perpetua
 etrundem Sacrificiorum repetitione, solide argumentatur
 ad eorum insufficientiam ad efficiendum sacrificantem
 sanctum, conscientia peccatorum sublata. Quid igitur ef-
 ficiebant Sacrificia? αἰδούμενοι αἴραστον κατ' ἔμαυτον. Cur
 ita? αἰδούμενοι γὰρ αἷδα τάχεων κατ' ἔργων αἴραστον αἴραστος
 Hebr. X. 1. 2. 3. 4. Tanto autem plus roboris huic ar-
 gumentationi Paulinæ inest, quanto certius constat, ve-
 teris etiam foederis fidelibus pervium fuisse Mysterium
 CHRISTI, quod sub typis & figuris latebat Leviticis. Ad
 exemplum DAVIDIS provocaste sufficiat. Huc pertinet
 ejus oratio, qua orat, ut Deus ab oculis suis removeat
 velum, ut possit in lege sua videre τὸν ΚΥΡΟΝ, arcana, sen-
 sum sacrificiorum arcatum, quem PAULUS Spiritum ad-
 pellar, ut supra vidimus, & infra adhuc clarins videbi-
 mus Ps. CXIX. 18. Et nisi hæc ejus oratio exaudita fuisset,
 non potuisset legem tot svavissimis encomiis, tot dulcissi-
 mis

mis epithetis ornare, quot passim in suis Psalmis, & nominatim in nuper citato CXIX. promit. Quam longe abfuerit ab opere operato Phariseorum, clare docet PI. L. 8. 9. 10. 11. 12. 13. Quod vero *αιδανον αμετων* ex ceremoniis Mosaicis eodem fere modo, quo PAULUS, dicerat, haud obscure prodit Ps. LI. 6. sqq. ubi *occultam veritatem* Deo placere & *arcana sapientiam* sibi ab ipso aperiri canit, hinc peccati cum intimam corruptionem, tum perfectissimam elutionem, seu remissionem derivans. Nihil vero tam clare docet, CHRISTUM esse spiritum & nucleus, animam & medullam Legis, quam oraculum DAVIDIS Ps. XL. 7. 8. 9. 10. MESSIAS, quem loquenter introducit Psalmista, dilerte negat, *Deo ulla placere Sacrificia, sive cruenta, sive incruenta fuerint.* Longe aliud adserit legem involvere, quam externas ejusmodi ceremonias, de suoque sacrificio intelligendam esse, sibi patulam esse aurem, ut percipere possit, quanam vera sit Dei voluntas in lege patefacta, seque paratum esse sacrificium ipsi placens praestare. Quemadmodum etiam Paulus hoc oraculum scite applicat Hebr. X. 5. sqq. Quam enim lex minabatur maledictionem, ab ea ipse nos *εργάζοται, γενόμενοι υπὲρ ιησοῦ κατίεσθαι* Gal. III. 13. Hinc ubi PAULUS *γένους & πεινασμα* sibi invicem opponit, utrumque ad legem vult referri, ut sensus sit *Littera Legis & Spiritus Legis.* Quum vetus Foedus *διακονίας γένους*, novum vero *διακονίας πεινασμού* appellat, manifestum est, dicere eum velle, Apostolis concreditum esse ministerium exponendi doctrinam Legis arcana, que non in puris putis immolandi & offerendi ceremonis, ad litteram legis peragendis, consistebat, sed in eruendo ipso nucleo, qui sub his latebat umbbris, quique ad has eandem habebat rationem, quem spiritus ad corpus habet, quatenus hoc, per se mortuum, ab illo vivendi ac agendi virtutem mutuatur omnem. Si cui hoc minus videatur certum, is certior fieri poterit, si animum ad-

vertere velit ad formulas ejusdem Apostoli τὸ γείρυνα ἀ-
ποτίναι, τὸ δὲ πιεύμα ζωντοῦ item: ἡ διανοία τῆς κατανό-
σος οὐκ ἡ διανοία τῆς διανούσης. 2 Cor. III. 6. 8. 15. 16. 17.
Ideo enim littera dicitur mortificare, quod mortis reum
pronunciat sacrificantem, sacrificiis memoriam peccatorum re-
fricantibus, sensus vero arcanus vivificare, quod is CHRI-
STUM exhibit, qui est Ἀλεξανδρὸς ἡγέτης Act. III. 15. Quo-
modo Lex, quae in se sancta, justa & bona est, operetur
mortem, fuse docet Paulus Rom. VII. 7. lqq. Quomodo
autem contra fieri possit, ut aboleatur condemnatio, idem
pari modo verbis emphaticis inculcat Cap. VIII. 1. seqq.
ubi inter alia hæc notanda sunt: Οὐ νόοτερον τὸ πιεύματος
ἢ ζωῆς ἀλεθερίας ως αὐτὸν τὸ νόος τῆς αὐαρτίας οὐκ τὸ θε-
ράπευτον. Adde sequentia usque ad. v. 17. Nec solis Iudeis
haec dici debuerunt, sed multis etiam aliis, qui se videri volunt
Christianos, quamvis verum sensum Evangelii non habeant,
nescio quam cognitionem mere litteralem crepantes,
non verbo divino, sed auctoritate hominum locum fun-
damenti tenente 1 Cor. I. 12.

§. VII.

*Conceptum Dei prædicum ex uno, alterove Scriptu-
ræ dicto eruit.*

Quoniam eo jam perventum est, ut quæstiones, quæ
ex mente Salvatoris ad Examen Pastorale theoreticum
pertinent, excipere & enucleare liceat, hæc vero quæstio-
nes non nisi duæ sint, quarum una *divinum*, altera *hu-
manam SALVATORIS naturam* respicit, ad illam nos
prius convertere volumus. In antecessum vero alienum
a re proposita non videbitur verbo tangere quæstionem
quandam præliminarem de variis DIVINITATIS notioni-
bus,

bus, quas Scriptura Sacra variis respectibus tradit, sepositis omnibus tum otiosis speculationibus, tum curiosis questionibus, quæ nihil neque ad intellectum perficiendum, neque ad animum emendandum conducunt. Qui pleniores DEI vel *definitionem*, vel *descriptionem* desiderant, eos ad *systemata* alegamus *Theologica*. Primum quidem observamus, *DEUM* in se tantam continere majestatem, ut ejus splendor omnem humani ingenii aciem penitus perstringat, eoque magis, quod omnia ejus attributa sunt infinita, intellectus vero humanus non tantum finitus, sed etiam corruptus est & perversus. *DEUM* quidem *Spiritum* esse diserte adfirmat *SALVATOR* Joh. IV. 24. Verum cum hoc nomine nihil sibi aliud velit, quam quod *DEUS* non sit substantia ex crassa constans materia, quæ in sensu incurrat externos, juxta descriptionem *SALVATORIS*: *Ἐν πνεύμα σηκα νοὶ ἵστα ἐκ ἔχει* Luc. XXIV. 39. exinde nihil desumi potest, quod ad *conceptum DEI positivum* pertinet. Hic *DEI* conceptus eo difficilior est formatu, quod inde a teneris adfvescamur conceptibus substantiarum materialibus, quæ certis nituntur figuris, *DEUM* vero sub nulla forma aut figura representari possit Es. XL. 18. 25. XLVI. 5. Act. XVII. 29. Et quamvis ex operae creationis, sustentationis & gubernationis hujus universi infinitus produci possit exercitus testium, qui confirmant, existere *Ens aliquod optimum maximum*, quod in se continet fontem omnis tum bonitatis, tum veritatis, quæ in rebus conspicitur creatis Rom. I. 19. 20. multæ tamen causæ sunt, cur adeo & imperfecta & incompleta sit omnis, quæ beneficio luminis naturæ adquiri potest cognitio *DEI*, ut vix rationem habeat obliterare umbræ, si comparetur cum ipissima *DEI* Essentia, quippe qui, ut Paulus testatur, *Φῶς τεκόντων ἀπέστολον, ὃν εἴπει ὁ δὲ αὐθεότανος ὁ δὲ ιδεῖν δύναται* 1 Tim. VI. 16. prorsus & inconceptibilis & incomprehensibilis eslet, nisi *DEUS* naturali rationi revelatio-
ne

ne supernaturali subsidio venire voluisse. Et quamvis
 hoc, variis temporum intervallis, variis passibus & gradibus
 præstiterit, adeo ut cognitio DEI pedetentim & clarior
 & certior haberi potuerit, nulla tamen neque claritudo,
 neque certitudo cognitionis DEI optimi maximi compara-
 randa est cum ea luce, quæ tum assulgit sedentibus in um-
 bra mortis Es. IX. 2. cum DEO, adjunta carne humana,
EX INVISIBILI VISIBILIS & EX INACCESSIBILI
ACCESSIBILIS fieri placuit. Ex quo enim οὐαε-
 ϕῶν ἡ σκηνὴ I Tim. III. 16. Καὶ ὁ λόγος σὺν ἐγένετο Joh.
 I. 14. tantum aberat, ut amplius latere posset, quis sit DE-
 US, ut potius ab hominibus, qui istis vivebant temporibus,
 omnibus sensibus usurpari posset I Joh. I. 1. *Est* vero FI-
 LIUS DEI, qui adpercutit, quique eo ipso suum quoque
 Patrem manifestavit. Οὐαί εἰδεῖς ἔργα τοῦ πάππου. Οὐ μονογενὲς
 υἱὸς, οὐ ὁ ἀπειλεῖται τῷ πατρὶ, ΕΚΗΝΟΣ ἐξυγόστῳ Joh. I. 18.
 Hic enim est ἵκανον τῆς Θεᾶς 2 Cor. IV. 4. ἵκανον τῆς Θεᾶς τῆς
 ἀρετῆς Col. I. 15. ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτήρ τῆς
 ὑπεράσπεως αὐτῆς Hebr. I. 3. Quid hoc ultimum oraculum
 sibi præcise velit, verbo monuisse non penitebit. Δόξα
 h. I. significat *splendorem Majestatis Divinae*, quam gloriae
Divinam dicere solemus, & qua nihil aliud intelligitur, quam
universus complexus illustrissimorum & splendidissimorum at-
tributorum Dei, quæ Eum dignissimum reddunt, qui ab omni-
bis ratione præditis creaturis æterna, gloria æternis celebre-
tur laudibus. Ἀπαύγασμα refulgentia, resplendentia, si-
 gnificat eandem gloriam, quatenus a sanctissima FILII hu-
 manitate tanquam speculo reflexa adparet. Qui imaginem
 solis in pura aqua, aut terro speculo intuetur, is hanc si-
 militudinem intelligit. Quod ad vocem ὑπεράσπεως adti-
 net, verbo natasse juvabit, eam hoc loco non sumi in
 eo significatu, quo sumta est, cum disputari coemptum es-
 set de tribus personalitatibus in una essentia diuina, cui

contradistinctusque bantur, obtinentibus, sed DEUM TOTUM,
 seu totam DEI essentiam eadem designari. Sensus igitur
 alterius membrae comparationis huc reddit, ex animo CHRISTI tam exacte cognosci, quid animi DEUS erga homines
 habeat, quam ex vestigio cerei impresso cognoscitur character
 sigilli, quo factum fuerit vestigium. Nihil igitur mirum, quod
 JESUS diserte adfirmavit: Εγώ καὶ οὐτινός εἰσαι Ιων. Joh. X.
 30. ὁ Γεωργὸς εἶμε, Γεωργὸς τὸν πεινῶντα με Cap. XII. 45. Qua-
 re etiam cum Philippus JESUM rogaret, ut PATREM
 sibi ostenderet, hoc brevissimum simulque grayissimum tu-
 lit responsum: οὐ οὐρανούς εἶτε οὐρανούς τοῦ πατέρα, cum hac
 quæstione adjecta: οὐ πάντες, οὐ τῷ οὐ πατέρι, καὶ οὐ
 πατέρι οὐ εἷναι; Cap. XIV. 9. 10. 11. Ex his verbis col-
 ligimus, DEUM in CHRISTO adparuisse ut PATREM,
 hoc est, in genus nostrum quam optime affectum. Ex-
 tra CHRISTUM vero est ΠΛΕΥΡΑ ΖΩΗΣ, ignis consumens,
 Deut. IV. 24. IX. 3. πυροῦ καταπληκτοῦ Hebr. XII. 29. PA-
 TRIS autem nomine venit DEUS tuus quod nos intime a-
 mat in FILIO, tuus quod nos per EUM regenerat in suos fi-
 lios, κατὰ τὸ πλήν αὐτῷ ἐλεθοῦ 1 Petr. I. 3. Non ut nu-
 dum virtutisque vacuum adipiscamur nomen, sed simul
 ut accipiamus πνεῦμα ιδεοσίας, εὐ ω περίσσουν Αἴσθα ο πα-
 τερε Rom. VIII. 15. & siamus συμπορεῖτε εἰκόνοις τῷ
 νήσῳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν περούτακον οὐ πλῆσις αἰδελφοῖς V. 29.
 Γελασ κονικοὶ Οὐσεῖς, αποφυγούτες τῆς εὐ κόσμως εὐ ιστή-
 μια Φθορῆς 2 Pet. I. 4. αἰγνίζοτες εἰστας παθῶς εἰκανοῖς α-
 γνίς εἶναι 1 Joh. III. 3. Verbo: Omnia redeunt ad FIDU-
 CIAM ERGA DEUM, sacerdotione tui Gud, quæ eo major
 esse potest & debet, quod DEUS ΑΓΑΠΗ est 1 Joh. IV. 8.
 Propter hanc unam propositionem consignata est Scri-
 ptura utriusque foederis universa. Quod ut recte intellig-
 gatur, paulo distinctius evolvendum, quid in hac propo-
 litione lateat. Generatim igitur loquendo opposita est
 corru-

corruptioni universalis, quam lapsu protoplastorum contraximus, quave falso nobis persuaderi passi sumus, DEUM esse ens homini inimicum & malignum, ut mox audierimus clarius. Quando igitur ὁ θεὸς αγάπη dicitur, sensus est, quod sic ens omnium amantissimum, tantum benivolentiae ac beneficentiae præstans creaturis, quantum per naturam capere possint, adeo ut, si Eius voluntati obsecundare vellent, omnes essent felicissimæ, beatissimæ. In primis vero erga genus humanum prorsus paternum gerit affectum. τιμῆς αγαπῶντεν αὐτὸν, ὃν αὐτος πεωτὶς ἡγάπην ἔμας 1 Joh. IV. 9. Sic vero DEUS dilexit mundum, ut FILIUM SUUM UNIGENITUM daret, ut omnis, qui credit in eum, non perireat, sed habeat vitam æternam. Joh. III. 16. Hic merito cum Paulo querimus: τί ἐν ἐξόμεν προς ταῦτα; Εἰ ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; Οὓς τὰ ἴδια εἴσι εἰς ἐφεύσατο, αλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων πρέσβων αὐτὸν, πᾶς ἡχὴ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῶν χαρέσσεται; ι. τ. λ. Rom. VIII. 31. 32. adendantur sequentia commata. Sed hic magna oritur quaestio. Quid fiet, inquis, de JUSTITIA Divina, si DEUS quantus quantus est, AMOR statuatur? Quum amor DEI non solum affectu, sed effectu etiam estimari debeat, primum videndum, num hic amor aliquid efficiat, quod legibus justitiae repugnet? Hic naturæ ordo est, ut amor amorein generet. Qui vera & viva fide adgnoscit amorem, quo DEUS nos in FILIO amavit, is regeneratur. Tantum vero abest, ut regenitus injustitia delectetur, ut potius πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τῆς Θεοῦ, αἱαρτίας & ποιῶν, ὅπις πτερυαία ἀντεῖται αἵτοι μέρει. Καὶ & δύναται αἱαρτίας, ὅπις ἐκ τῆς Θεοῦ γεγεννητας 1 Joh. III. 9. Superius v. 4. αἱαρτίας ποιεῖται & αἱαρίας ποιεῖται, unum idemque esse, docuerat Apostolus. Quum PAVLUS docuisset, fidei justificari hominem, sine operibus Legis, notanter subiicit solutionem instantiæ his verbis: Νόμος ἐν καταργεῖται διὰ τῆς πίστεως; Μή γένοιτο, αἷλα

ἀλλὰ ΝΟΜΟΝ ΙΣΤΩΜΕΝ Rom. III. 31. CHRISTUS enim
 se ipsum pro nobis tradidit, non ut nobis quotidianas
 peccandi licentias adquireret, sed ἵνα λατερώσται ipsas ἄπο
 ΠΑΣΗΣ ἈΝΟΜΙΑΣ, καὶ παθάσιον εἰπότε λαὸν περισσον, ζη-
 λωπον καλον ἔΡΓΩΝ Tit. II. 14. Hinc ZACHARIAS
 etiam canit: τὸ δὲται ἡμῶν αὐτὸς, ὃν χειρός τῶν ἐχθρῶν ἡ-
 μῶν πυρθίται, λατερεῖαν ἀνταῖ, ἐν ΟΣΙΟΤΗΤΙ καὶ ΔΙΚΑΙΟΣΤΗ
 ἀνώμοις ἀνταῖ, πάσας τὰς ἡμερας τῆς ζωῆς ἡμῶν Luc. I. 74. 75.
 Hoc enim est amare Deum, præcepta EYUS servare i Joh.
 II. 3. 4. 5. Dei autem præcepta servare res indispensa-
 bilis est necessitatis, non ut per ea justificemur & regene-
 remur, sed ut per puram putam DEI gratiam justificari
 & regenerari, non mendaces, sed veraces inveniamur. Nam
 si nos renatos dicemus & novam tamen naturam non
 ostenderemus, quæ non potest non odiare quidquid DEUS
 odit, & amare quidquid DEUS amat, mendacium nientire-
 mur mendacissimum. Οἱ λέγον ἔγκυπτα εἴπον, καὶ τὰς ἐντατὰς
 αὐτῷ υἱὸν τρέψων, ΦΕΤΣΤΗΣ ἐσι, καὶ ἐν τέτω ἀληθειᾳ σὺν ἐσι
 i Joh. II. 4. Quænam sint illa Dei præcepta, docuimus
 supra, interea τὰ αὐτὰ χειρεῖ εἴδει εἰς ὄντησιν Phil. III. 2.
 Sunt igitur hæc duo: Ἀγαπήσεις Κούρου τὸν Θεόν σὺν ἐξ ὅλης
 τῆς παρδίας σὺ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σὺ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς
 διανοίας σὺ, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σὺ. Et Ἀγαπήσεις τὸν
 πλησίον σὺ ὡς σεαυτόν Matth. XXII. 37. 39. Marc. XII. 31.
 32. Luc. X. 27. cfr. Rom. XIII. 9. Adde præceptum no-
 rum, de quo supra egimus. Quod si vero nihil minus
 accidat, quod, prob dolor! nimis sæpe accidit, ut sint, qui
 adeo per inacter ament injustitiam, ut amore DEI se non
 patientur emendari, tantum abesse puto, ut DEUS contra
 regulas amoris agere censendus sit, si vos justis penitentia
 coercent, ut ne bonis tantum nocere possint, quantum velint, ut
 potius legem amoris violaret, si nullis penitentia libidini eo-

sum obicem poneret. Οἴδαμεν δὲ ὅπερ καλός ἐν μονάχοις εἶσαι
 τοῖς αὐτῷ πορείᾳ χρήται, ἐδώς τέτο, ὅπερ δικαῖον νόμον εἰ νοή-
 ται, αὐτός δὲ καὶ αὐτοποιότως, αἰσθέση καὶ αἰαρταλοῖς, ἀν-
 οῖοις καὶ βεβήλοις, πατροφλώαις καὶ απτροφλώαις κ. τ. λ. 1.
 Tim. I. 8. 9. Quum DEUM nobis representamus, duos
 conceptus conjungere debemus, alterum PATRIS beni-
 gnissimi, alterum REGIS clementissimi. Neutrum vero
 conceptum tueri potes, si justitiam auferas. Hoc gemi-
 no exemplo, ad captum vulgi adcommodato, & clarissime
 & certissime demonstrari potest. Bonus herus bonos ha-
 bet filios, sed malos servos. Hi nebulones, secundam fr-
 illorum fortunam obliquis intuentes oculis, filiorum alii
 alterum oculum erunt, alii alterum brachium frangunt,
 alii graviora, alii leviora infligunt vulnera. Hæc videt
 pater, sed adeo plenus amore est, ut nequitiam ser-
 rum neque ferula, neque scutica castigandam putet. *Quid*
tibi, quofo, de hoc amore videtur? Num tam amœno no-
 mine dignus? Ego purum putum dico odium, cui ne-
 mica quidem amoris inest. Pari modo, quid homines
 sapientes judicaturos putas de amore Principis erga ci-
 vates, si ille nullis legibus ferendis, nullis exemplis statu-
 endis obicem ponere vellet libidini furum & latronum
 in vitas & fortunas innocentium civium petulantissime
 grassantium? Ego sane eos prius omnem sapientiae lau-
 dem decocturos dicerem, quam hanc licentiam ex amore
 Principis derivare possent. *Fiat justitia, ne pereat orbis!*
 Meo igitur judicio, ne tum quidem contra legem amo-
 ris peccasse censendus esset princeps, cum eos, quorum
 inenmendabilem invenisset nequitiam, tamdiu vinculis con-
 strictos teneret, quamdiu essent, qui eorum poena in of-
 ficio contineri possent. Hinc ne ipsam quidem æterni-
 tatem poenarum, quam Scriptura haud oblcure docet, a-
 mori Dei repugnare certum est. Prius certe cessare non de-
 bent poenæ, quam omnis usus statutorum exemplorum plane

cessaverit. Quis vero tempus definit, quo hoc tandem futurum sit? Nemo homo, nullus Angelus. Solius enim Creatoris est scire, quid in tanta rerum universitate necessarium, aut non necessarium haberi debeat. Interea hoc certum est, Deum non suæ voluptatis gratia, sed suorum utilitatis causa punire fontes, eoque certius, quod ne Princeps quidem, nisi tyrannus fuerit, ex suppliciis malorum civium voluptatem capere possit. In maximo igitur amore Dei summa inest justitia. Atque hoc omnium luculentissime in **FILIO CRUCIFIXO** adpareat. Vide & mirare! Vide adtente & mirare devote!

§. VIII.

Christum esse viam perversiendi ad Patrem, a quo per lapsum Adami omnes recessimus, ex Joh. XIV. 6. eruit, indeque non minimi momenti argumentum pro Divinitate mediatoris arcessit.

Quæ hactenus de DEO AMORE ex i Joh. IV. 16. disputata sunt, ea nobis nunc occasionem dabunt quaerendi de *VIA*, qua ad EUM, ut *talem*, perversiiri possit. Nec hæc quæstio difficilis solutu est, ex quo ipse SALVATOR optimus maximus, hanc viam in se ipso inveniri, diserte docuit, his usus verbis: Εγώ είμι οὐδός, καὶ οὐ αλιθεά, καὶ οὐ ψων. οὐδεὶς ἔχει τὸ πέρι τοῦ πατέρα εἰ μὴ ὁ εἰμι Joh. XI. v. 6. Quot verba, tot pondera! Concinnum quoddam compendium totius ordinis Salutis continent. De via, veritate & vita deinceps dicemus. Hoc loco de verbo *veniendi* aliquid illustrationis gratia præcipiendum. Quum Deus cælum & terram replete, Jer. XXIII. 23, 24. ob eamque causam nullibi absens, sed ubique præsens fit. PI. CXXXIX. 7-10. Videri posset nemini nec ab EO recedere longius, nec ad EUM accedere proprius per ipsam Dei natu-

ram

81

ram licere. Sed res nihil habet difficultatis. Præterquam enim, quod Scriptura Sacra his verbis sæpius utatur, haud obscure quoque patet ratio, cur utrumque vere dici possit, sine ullo plane detimento *omnipræsentiae Divinæ*. Quem enim sincere amas, eum non tantum libenter vides præsentem & audis loquentem, sed te ad eum quam proxime quoque admoves, adplicas & adjungis. Hinc qui se intime amant, ii in mutuos ruant complexus, itaque se in vicem constringunt, ut in unam quasi massam coalescere velle videantur. Sic ipsa loquitur Scriptura. Exemplo sic illud Pauli: ο δε πολλων των Κυριων εν πνευμα εστι 1 Cor. VI. 16. Quoniam vero hujusmodi amor in Deum nonnisi ex vera & viva gratiæ fiducia nascitur, mirum non est, quod verbum *veniendi* & verbum *credendi* quandoque *synonyma* sunt. V. g. ο ερχόμενος πεις με, & οι πνευματι, καὶ ο πάντων εἰς ἐμὲ, & μὴ διψήσῃ Joh. VI. 35. Quando igitur JESUS dicit, neminem ad PATREM venire, nisi per SE, sensus est, quod fieri non possit, ut quis *Paternum Dei affectum* credat & sentiat, Neunque proinde amare, ipsique se unitum velit, nisi *viscera amoris Dei Patris ex visceribus amoris Dei Filii in cruce pendentis & exclamantis*: ΤΕΤΕΛΕΣΤΑΙ Joh. XIX. 30. cognovedit. Hoc modo CHRISTUS via est. Jam quomodo *Veritas* sit dispiciendum. Quem odio habes, eum nec videre, nec audire optas, sed te potius ab eo removes, quo longius, eo libertius. Quid? quod eum penitus *e memoria*, si fieri possit, deletum eas. Atque hic est *status omnis hominis mere naturalis respectu DEI*, quippe cuius inimicus factus est per peccatum, απολογείμενος καὶ ἔχθρος τῆς διανοίας τοῖς ἔργοις τοῖς πονηρίς Col. I. 21. Τὸ Φερέντια τοὺς σπερνός ἔχθρος εἰς θεού Rom. VIII. 7. conf. Jac. IV. 4. Quemadmodum vero peccatum & mors in mundum intraverunt per mendacium, quo malus genius verum

verum & sanum DEI conceptum pervertit Gen. III. 1. sqq.
 ita *justitia* & *vita* mundo redditæ sunt per *veritatem*, qua
JESUS CHRISTUS mendacium *diabolicum* refutavit, no-
 bisque *genuinum*, *privumque conceptum DEI* de novo in-
 generavit. Quum Adamus recens creatus esset, ut cete-
 ræ omnes creaturæ, valde bonus erat, Gen. I. 31. hoc
 est omnibus iis ornatus dotibus, ut fini, quem Deus o-
 m. per creationem ejus intenderat, exacte responderet.
 Hic finis erat, ut *benivolentiæ & benificentie DEI*, que
summa est, confisus, in beato Dei confortio æternis frueretur
gaudiis. Hinc quidquid vel ad sustentationem vel ad ob-
 lectationem optare poterat, id omne ei suppeditabat hor-
 tus, in quo positus erat, patentissimus, amoenissimus,
 fertilissimus. Et quamvis unus omnium animalium *nudus* esset, nec *plumis*, ut *aves*, nec *squamis*, ut *pisces*, nec
villis, ut *animalia terrestria* munitus, hoc tamen ei eo
 minus incommodi adferebat, quod nec calore, nec fri-
 gore necesse habebat uri. Solibus enim calidioribus re-
 frigerium habere in altioribus montibus, diebus vero fri-
 gidoribus in locis campestribus apricari poterat. Cum-
 que omnia animalium genera ei, tanquam *domino*, perfe-
 ctum præstarent & *obedientiam & reverentiam*, nullis nec
cornibus, nec *dentibus* nec *ungvibus* ad *injurias eorum re-*
pellandas opus habebat, adeo ut neque hæc pars *nuditatis* ei tædium creare posset. Et quoniam creaturæ, ne
 minimo quidem momento, diutius esse licet felici, quam
Creatoris jus superioritatis adgnoseat, legem ipsi præscri-
 psit, & intellectu & obseruat facillimam, de non come-
 dendo ex arboræ Scientiæ boni & mali. In ipsa igitur
 hac lege summum latebat beneficium. Impediebat enim, quo-
 minus *lapsum curatu impossibilem* committere posset, ad
 exemplum Luciferi, qui forte *nitia æstimatione suarum*
dotium, juri se Creatoris subduxerat. Hic malus genius ini-
 quo animo, intuens fortunam hominis, quem se naturæ
 doti-

dotibus longe inferiorem esse intelligebat, eum de summo felicitatis fastigio in infimum miseriarum barathrum præcipitare statuit. Hunc in finem variis eum mendacis supplantare satagit, quorum alterum altero continue impudentius & blasphemius est. *Unum duntaxat verbum DEI* adbuc habebunt Protoplasti, de non comedendo ex arbore Scientiæ boni & mali, illud igitur pervertere studet. Et ut hoc eo felicius succedat, Evam callide adoritur, quam sciebat Adamo deceptu faciliorem fore, quod verbum divinum mediate ab Adamo, non immediate a Deo ipso accepisset. Si eam, quod credere omnino licet, Adamo natura debiliorem esse, intelligebat, duplex erat calliditas. Primum quidem *infidiose querit*, num DEUS ipsis interdixisset fructus omnium arborum? Cum vero audivisset, interdictum ad unam duntaxat arborem restrictum esse, pura puta adgreditur mendacia. DEUS dixerat: *vere morieris*, ille dicebat *nequaquam morieris*. Et ut hoc suum mendacium eo facilius persvaderet miseræ, ad ipsam DEI conscientiam provocare non erubescit, ideoque aliam subesse fingit caussam, cur laudatus fructus Protoplantis denegatus esset, quam que interdicto adjecta erat. Tantum enim abesse adseverat, ut venenum contineat lethiferum, ut potius exoptatam contineret medicinam adversus ignorantiam, unum illud malum, quo se sentirent obnoxios. Hæc fallacia eo plus speciei præ se ferebat, quo certius erat, DEUM, qui ordinis est studiosissimus, protoplastos teneris admodum initiis notitiæ adhuc contentos esse jussisse, penitiori rerum cognitione futuræ eorum experientia reservata. Quum igitur malus genius Evæ nihil dicere videretur, quod non in sua ipsius experientia fundari opinaretur, paulatim sibi persvaderi patiebatur, DEUM non ut benignum Patrem & benivolum Regem, sed ut malignum dominum & iniquum tyrannum secum egisse. Simul igitur ac fore audivisset, ut, si vetitum gu-

flassent fructum, Deum ipsum scientia emulari possent, ad-
 eoque necesse non haberent tam superbi tyranni, hor-
 reo dicere! imperium adgnoscere, comedit Eva, comedit
 Adamus. Hinc illæ lacrimæ! Quid vero factum est?
 Num aperti sunt oculi eorum? utique aperti sunt. Quid
 vero viderunt? Num amabilem veritatem? Minime o-
 mnium. Quid igitur? Idem quoq; vident, qui morbo la-
 borant regio, omnia falso imbura colore, mendaciis ve-
 ritatum & veritatibus mendaciorum mentientibus speci-
 em. Qui antea in DEO omnis veritatis & omnis bonita-
 tis inexhaustum fontem summo cum gaudio intuiti fuerant,
 paternum EJUS affectum Abi ex animo omnibus occasioni-
 bus gratulati, ii nunc in IPSO nihil nisi horrendam abys-
 sum vitoram, fallaciarum, injuriarum sibi invenire vide-
 bantur. Verbo fidem & amorem amiserant, in eorumque
 locum successerat pertinacissima dissidentia & acerbissimum
 odium. Ex quibus quasi fontibus perpetuis pullulabant
 pessimæ interpretationes omnium DEI actionum. Qui ante-
 lapsum in occursum DEI cum gudio & jubilo ibant, ii
 nunc, audita voce advenientis, terrore & pavore pleni au-
 fugiebant, in densa silva insanum quarentes praesidium. Hinc
 cum a DEO evocaretur Adamus, tantum aberat ut com-
 missum peccatum confiteretur, aut deprecaretur, ut potius
 DEUM haud obscure postularet nefandæ injuriæ, quod si
 bi nudum dedisset corpusculum, quod ad fæviorem quam-
 libet tempestatem frigore tremere & horrere cogeretur,
 non adgnoscens, sua se culpa adtraxisse febrim, qua inu-
 sitatam antea impatientiam aëris importaret. Cum DE-
 US eum mox admissi peccati admoneret, totam culpam
 directe in Evam, indirecte vero in DEUM IPSUM conji-
 ciebat, quod verba: אָשֶׁר נִתְהַהֵּה עֲזֹבֵר haud obscure
 indicant Gen. III. 12. Nec melior, aut probior erat re-
 sponsio Evæ, qua culpam in serpentem conjiciebat. Sum-
 ma; Adeo perversus erat tum intellectus tum animus Pro-
 toplas-

etoplastorum, ut falso sibi persuaderent, totam hanc sciem-
 nam, destinato Dei consilio, ita instructam fuisse, ut non
 possent non in illam ipsam incidere calamitatem, quæ tam
 funestam & mentis & cordis perversitatem invexit; ut ni-
 hil dicam de *davno*, quod exinde in corpus redundavit.
 Si cui nimis auxisse videar gravitatem lapsus primorum
 hominum, is aliter forte judicabit, si fundum sui ipsius
animi paulo diligentius explorare velit, quippe qui sine
 dubio inveniet, sibi hereditate reicta satis & cruda & tetra-
 ejusdem dementiae vestigia. Quomodo ea omnia, quæ
 dixi mala, ex historia lapsus legitime erui possint, nunc
 non vacat distinctius docere. Loco hujusmodi demon-
 strationis ad posuisse sufficiat paucas lineas ex APOLOGIA
 AUG. CONF. quibus res ipsa confirmatur. Sic vero in ea
 scriptum invenio: *Itaque cum de peccato originis loquun-*
tur (adversarii) graviora vitia humanæ naturæ non com-
memorant, scilicet ignorantiam DEI, contemptum DEI, vaca-
re metu & fiducia DEI, odisse judicium DEI, fugere DE-
UM judicantem, irasci DEO, desperare gratiam, habere fi-
ducianu rerum præsentium &c. pag. 92. Edit. PFAFFIL.
 Quum igitur adeo desperatus sit morbus, quem Lapsi con-
 trahebant Protoplasti, cum iisque omnes, qui genus ab
 iis duximus, facile intelligitur, nullam creaturam idoneam
 fuisse, quæ ei sanando & pellendo sufficeret. Aut igitur o-
 mnibus hominibus in connata miseria, sine spe restitutio-
 nis, in æternum fuisset herendum, aut illo ipso, quem
 Scriptura describit, modo juvandi & sanandi essent. Un-
 de verum & sanum DEI conceptum sibi formarent, nisi ex
 eo, qui veritas est, qui sua humilitate superbiæ, sua beni-
 gnitate invidiæ & sua ipsius morte injustitiae suspicionem
 a DEO ita removit, ut ad EUM accedere, ab EOque ac-
 missum æternæ vitæ & æternorum gaudiorum privilegium
 recuperare possint. JESUS igitur CHRISTUS, qui hæc
 omnia præsticit, VERUS DEUS est & VITA ÆTERNA

1 Joh. V. 20. *Per Eum facta sunt omnia, quæ facta sunt.*
Joh. I. *per Eum reconciliata sunt omnia* Col. I. 19.

§. IX.

De vera Christi humanitate agit.

Quamvis JESUS cum discipulos de sua persona examinaret, se VERUM HOMINEM esse supponeret, quippe quod ipsis quotidie omnibus sensibus experiri licebat, nihil tamen minus nunc necesse est veram EYUS humanitatem dilertis Scripturæ testimoniis extra controversiam ponere, non tantum ut habeamus, quo os obturare possumus hereticis, qui EUM NUDUM DEUM fuisse somniant, sed vel maxime, ut habeamus, quo nostram ad EUM accedendi, cum EOque conversandi fiduciam confirmemus, deletis & expunctis omnibus malis suspicionibus de DEO ejusque in nos animo, quas malus genius animo humano, ut modo audivimus, infuderat. Nam εἰς τὸ Φαρισαϊκὸν ὃ ἡμεῖς τὸ Θεόν, ἢντα λύσην τὰ ἔργα τὸ διαβόλον I Joh. III. 8. Quo nomine, ut contextus docet, omnia peccata indigitat, & nominatim πέντε τὸν Φεῦδόν, perversum conceptum de DEO, unde tanquam ex radice progerminant & tanquam ex fonte prosiliunt. Incredulitatem recte vocant Theologi. Veram humanitatem CHRISTI demonstraturis duo seorsim probanda incumbunt, EUM vero gavisum esse corpore, omnibus iis partibus, quibus nostra corpora gaudent, instructum, in eoque corpore habitasse veram animam humanam omnibus iis facultatibus, earumque modificationibus, quibus nostræ animæ prædictæ sunt, instrutam. De illo sic scribit S. Paulus: Ἐπιτίθεται πάσιν ὁ παῖς τοῦ αἵματος τοῦ αἵματος αὐτοῦ τοῦ παρεπλησσόμενος μετίσχεται αὐτῶν n. 8. Hebr. II. 14. Quod brevius sic exprimit

mit S. JOHANNES; οὐ λόγος ἦστε τοι Joh. I. 14. In-
 tio capitinis dixerat: Θεὸς ἐστὶν ὁ λόγος v. 1. Quod igitur
 DEUS FILIUS nostram adsumit naturam in suæ unita-
 tem personæ, id sane adprime valere judicamus ad re-
 futandum illud *mendacium diaboli*, quo DEUM spiritum
superbiae plenum esse Protoplasis persvasit. Utrum DEUS
bumiliari possit, iis decidendum relinquimus, qui de vo-
 cibus, quam de rebus digladiari glorioius putant. Nos
 rem ipsam urgemos, superbiae signum non esse *de alto*
divinitatis solio in tam bumilem descendere conditionem,
 præsertim si formans adjeceris servilem, in qua omnia,
quæ servi sunt, & agendo & patiendo sustinuit Phil. II. 6.
 7. 8. ubi verba εἰπέτωσθε & εἰπεῖτωσθε εἰπώτε singularem me-
 rentur adtentionem. Nec prætereundum, quod EUM nos
 fratres adpellare non puduit Hebr. II. 12. quippe quibus
 per omnia similis factus erat, ἵνα εἰλείπων γνωται καὶ πάσης
λεχεσεὺς τὰ πέδη τῷ Θεῷ, εἰτε τὸ ἀλαζονεῖται τὰς αὐαρεῖας
 τὰς λαζ. v. 17. Hæc fane & alia id genus tum dicta,
 tum facta, DEUM invidia plenum non esse, sed potius æ-
 ternis misericordie divitias abundare, immo exuberare, e-
 vincunt. Sed illuc revertar. CORPUS DOMINI, ut no-
 stra corpora, certis crescebat ætatibus, continuo *majora capiens incrementa*, donec plenam adsequeretur staturam.
 Ad hoc opus habebat idoneis *alimentis*. Cum cibus
 deficeret, esuriebat, cum potus desideraretur, sitiebat, cum
 labore ex itinere functus fuisset, lassitudini obnoxius erat,
 cum diu vigilasset, somno recreari necesse habebat. Quæ
 huic corpori unita erat anima, ea quoque de die in di-
 em nova capiebat intelligentiæ & sapientiæ incrementa
 Luc. I. 30. II. 110. sed ita tamen, ut alia semper sciret,
 alia nesciret Matth. XXI. 19. XXIV. 36. Marc. XI. 13.
 XIII. 32. Et quod ad eam animæ facultatem adinet, quæ
 motibus & affectibus est obnoxia, ab ea *solum exulabat peccatum*.
 Cetera omnia nostrarum animarum habebat similia. Nunc tæ-

*dio & tristitia premiebatur Joh. XI. 33. Matth. XXVI. 37.
38. nunc gaudio & latitia exultabat Luc. X. 21. nunc ju-
sto ardebat zelo Joh. 14. 17. nunc vultum ostendebat ira-
tum Marc. III. 15. nunc tanta aspergabat misericordia, ut
vim lacrymarum emitteret. Verbo: VERUS erat HOMO,
idque eum in finem, ἡα διὰ τὸ θανάτον κατεγίνοη τὸν τὸ
κερτόν ἔχοντα τὸ θανάτον, ταῦτ' ἐπὶ τὸν διάθολον, καὶ απαλλάξῃ
τὸν, ὅποι Φέβω θανάτον διὰ πάντος τὸ ζῆν ἐνοχή ήσου δελεῖας
Hebr. II. 14. 15. IPSI sit Laus, honor & gloria in
secula nunquam terminanda! Amen.*

*Pro mendis typographicis, quæ hic illic irrepererunt, velint
benivoli Lectores sequentes adhibere emendationes:*

Pag. 6. lin. 17. aquam, lin. 23. πέτρο, lin. 25. έπεργν,
lin. 29. ἀδεις. Pag. 7. l. 1. abjudicat, l. 10. Ottomannica,
l. 13. fore. P. 9. l. 9. collegia. P. 11. l. 7. ἀγίω P. 12.
l. 8. prioris. P. 13. l. 22. σωζομένωις. P. 14. l. 15. dilig-
amus. P. 15. l. 7. cognoveris, l. 20. Φιλαδελφία. P. 16.
l. 11. postulaverit, l. 20. documenta. P. 19. l. 8. mas-
sam, l. 32. de la Loi. P. 20. l. 14. cognoscere. P. 21.
l. 2. 16. 17, l. 23. ἀδύτιατον, l. 32. clarus. P. 23. l. 13.
ἐλευθερωσ. P. 24. l. 21. Deus. P. 25. l. 21. splendorem,
l. 28. reflexa, l. 30. notasse. P. 26. l. 2. πατει. P. 27. l.
10. ιχάπτουν. P. 28. l. 3. λύτρωσιν, l. 6. αφόβως. P. 29. l.
13. eruunt, P. 30. l. 13. perveniendi, l. 23. Joh. XIV.

